

Jordi Palou-Loverdos: “Les recomanacions de l’informe del relator de Nacions Unides avalen les polítiques de memòria històrica de la Generalitat”

Pel director del Memorial Democràtic les conclusions preliminars de l’informe sobre Espanya del relator de les Nacions Unides per a la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició posen en valor la tasca duta a terme pel Govern de la Generalitat i són un incentiu per a l’aprofundiment de les polítiques de memòria. L’informe inicial del relator, per contra, és crític amb diverses actuacions en polítiques de memòria de l’Estat central.

El director del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, Jordi Palou-Loverdos, fa una valoració molt positiva dels contactes i les primers conclusions del relator especial de Nacions Unides per a la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, Pablo de Greiff, després de la recent visita a Catalunya per elaborar un informe sobre l'Estat espanyol. “Les conclusions preliminars de l’informe del relator avalen el desplegament de les polítiques en matèria de memòria històrica de la Generalitat”, afirma el director del Memorial Democràtic, “i demostren que el Govern i les entitats implicades en el sector a Catalunya han fet els deures”.

Segons Jordi Palou-Loverdos, l’informe inicial fet públic per Pablo de Greiff representa “un incentiu en l’aprofundiment de les polítiques de memòria dutes a terme a Catalunya, atès que moltes de les crítiques i recomanacions de modificacions que es dediquen a l’actuació de l’Estat central estan d’acord amb la línia de treball del Govern en aquest àmbit”. Entre els diversos exemples de recomanacions adreçades pel relator de Nacions Unides al govern central que formen part integrant de les polítiques de veritat, reparació, justícia transicional i garanties de no reparació de la Generalitat hi figuren:

- *Distància entre les posicions de les institucions de l’Estat i les víctimes i associacions memorialistes.* L’organigrama del Memorial Democràtic disposa de dos òrgans consultius per integrar l’opinió d’especialistes i de la societat civil: el Consell Assessor (integrat per una desena de professionals reconeguts en la matèria designats per les universitats de Catalunya, l’IEC i la Filmoteca de Catalunya) i el Consell de Participació (format per 49 de entitats memorialistes triades d’acord amb criteris de representació, equilibri territorial i respecte a la diversitat).

- *La informació sobre la Guerra Civil i la repressió franquista és incompleta i summament dispersa.* El Memorial Democràtic i el Departament de Cultura treballen de forma coordinada per centralitzar la informació i els recursos documentals sobre el període i posar-los a disposició de la ciutadania. També són de caràcter públic el Mapa de Fosses comunes i el Cens de Persones Desaparegudes, dos instruments centrals en les polítiques de desapareguts.
- *Fosses comunes: absència de política estatal en la matèria, dispersió d'esforços, ús de metodologies no rigoroses, manca d'actualització de noves localitzacions.* La realitat de les fosses comunes a Catalunya difereix de la de la resta de l'Estat i es limita a grans ossaris en cementiris i fossars en el front de guerra. La política del Govern al respecte ha estat la de la senyalització i dignificació dels espais, seguint les recomanacions del Comitè Tècnic per a la Recuperació i Identificació de Persones Desaparegudes que assessora la Generalitat en aquesta matèria. El Mapa de Fosses i Repressió ofereix via web informació actualitzada i pública sobre la localització de fossars de víctimes del període a Catalunya.
- *Exclusió d'amplis col·lectius en les reparacions a les víctimes.* La Generalitat manté una política de reparació pròpia que complementa i amplia l'abast dels ajuts concedits per l'Estat central.
- *Insuficient retirada de plaques commemoratives, noms de carrers i insígnies que les víctimes consideren ofensives.* El Cens de Simbologia Franquista de Catalunya, amb la participació del Memorial Democràtic i de diverses universitats (URV, UAB, UdL i UdG), cataloga 3.647 símbols en l'espai públic de 185 municipis significatius; s'elabora un document de recomanacions adreçat als consistoris locals, que tenen la competència per intervenir-hi.

Àmplia agenda de contactes a Catalunya

Al llarg de la seva estada a Catalunya, el relator Pablo de Greiff va mantenir una intensa agenda de contactes amb representants del Govern de la Generalitat i de la societat civil catalana en el marc de la seva visita oficial a l'Estat espanyol. El matí del 27 de gener, De Greiff es va reunir amb el secretari general del Departament de Governació i Relacions Institucionals, Lluís Bertran; el director general de Relacions Institucionals i amb el Parlament, Miquel Puig; el director del Memorial Democràtic, Jordi Palou-Loverdos, i la

subdirectora general de Memòria, Pau i Drets humans, Maria Jesús Cabrero. Amb posterioritat a la trobada institucional, la tarda de la mateixa jornada va tenir lloc una reunió amb més d'una quarantena de representants del món memorialístic i la societat civil integrats a la Junta de Govern de Memorial Democràtic i els seus dos òrgans de consulta, el Consell Assessor i el Consell de Participació. L'endemà el relator es va reunir amb els tres membres del Comitè Tècnic per a la Recuperació i la Identificació de Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista. A més d'aquesta agenda de contactes, el dia 26 de gener el relator De Greiff va tenir ocasió de visitar els llocs de memòria històrica de Barcelona amb una visita a Montjuïc i l'exposició "Catalunya en transició".

12 de febrer de 2014

ANNEX

Les polítiques públiques de memòria de la Generalitat de Catalunya

Els dos ens encarregats de desplegar les polítiques de memòria democràtica de la Generalitat de Catalunya són Memorial Democràtic i la Subdirecció General de Memòria, Pau i Drets Humans, ambdós adscrits al Departament de Governació i Relacions Institucionals.

El Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya impulsa polítiques públiques de memòria democràtica prenent com a referència els eixos de treball plantejats per l'Organització de les Nacions Unides en les matèries de veritat, justícia transicional, reparació i garanties de no-repetició.

1. DRET A LA VERITAT

Avanços relatius al projecte de creació d'una Comissió de la Veritat

Tot i que no correspon a la Generalitat de Catalunya la creació d'aquesta instància, Memorial Democràtic ha convidat experts internacionals i nacionals per exposar i avaluar diverses iniciatives de comissió de la veritat. Està en fase d'estudi la possibilitat de celebrar una iniciativa d'audiències públiques limitades al marc territorial català de víctimes, familiars de víctimes i altres afectats per la Guerra Civil i la repressió franquista.

Reconeixement oficial de les víctimes i de la responsabilitat de l'Estat en la comissió de violacions greus de drets humans

La Generalitat s'ha dotat d'un marc jurídic propi en matèria de reparació i reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme.

La subdirecció general de Memòria, Pau i Drets Humans és responsable dels serveis d'atenció ciutadana a les persones que van patir represàlies i diverses formes de violència durant aquest període. Aquests serveis inclouen els àmbits de treball d'indemnitzacions a expressos polítics; recerca de dades de persones desaparegudes; actuacions en fosses comunes; recerca documental, i assessorament jurídic i històric.

Des de l'entrada en vigor del Programa per a la creació del Memorial Democràtic (2004), s'han realitzat nombrosos actes de reconeixement i homenatges a les víctimes.

Programes d'educació primària, secundària i superior per promoure la veritat i la memòria històrica

Entre d'altres funcions, la Llei 13/2007 del Memorial Democràtic dota aquesta entitat de caràcter transmissor i divulgador el coneixement de la memòria col·lectiva per honorar els protagonistes de la llibertat davant de la tirania i difondre el seu exemple a generacions futures. La sinèrgia entre memòria, veritat i pedagogia s'ha concretat en nombroses actuacions per divulgar nous continguts a la ciutadania (exposicions, conferències, visites, etc.), especialment a la comunitat educativa; situar el Memorial Democràtic a les

xarxes educatives catalanes; dissenyar materials i eines didàctiques, o fomentar la creació de grups d'investigació pluridisciplinaris.

Entre les activitats pedagògiques dutes a terme per Memorial Democràtic des de la seva creació l'any 2007 figuren jornades i conferències de formació de professorat, publicació de materials i documents per a centres educatius, publicació de llibres per a primària, visites a centres escolars, organització d'actes commemoratius amb la participació de l'alumnat o la implementació de tallers familiars de foment del diàleg intergeneracional.

Promoció d'espais de memòria i commemoració de les víctimes

La Generalitat celebra des de 2010 un homenatge anual als soldats de la batalla de l'Ebre al Memorial de Les Camposines (La Fatarella). La Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya està conformada per un conjunt patrimonial d'espais, llocs, itineraris i centres d'interpretació que fan visible al territori les marques del llegat del passat recent. Memorial Democràtic és la seu principal i centre operatiu difusor d'aquesta xarxa, integrada a l'organització internacional "Sites of Conscience".

Retirada de símbols franquistes

L'any 2008 s'endega el Cens de Simbologia Franquista de Catalunya, amb la participació del Memorial Democràtic i de diverses universitats (URV, UAB, UdL i UdG). Es localitzen i cataloguen 3.647 símbols en l'espai públic de 185 municipis significatius. Una comissió assessora integrada per experts va avaluar i suggerir criteris d'intervenció, que culminen en el document Recomanacions per a l'actuació sobre la simbologia franquista catalogada al cens (2010). L'informe s'adreça als consistoris dels municipis estudiats, que són els qui tenen la competència per intervenir-hi. En finalitzar el treball de camp es va elaborar un document valoratiu amb conclusions i estadístiques d'investigació que és accessible via web.

Localització de restes de persones i fosses comunes, incloent exhumacions i identificació de víctimes

En resposta a la petició expressada pel Parlament català l'any 2003, el Govern ha elaborat un mapa de fosses comunes i ha elaborat un cens de persones desaparegudes a Catalunya durant la Guerra Civil i la immediata postguerra. La realitat de les fosses comunes a Catalunya és sensiblement diferent a la de la resta de l'Estat i es limita dos tipologies bàsiques: grans ossaris en cementiris i fosses del front ubicades en lloc de combat, fonamentalment en l'àrea de la Batalla de l'Ebre. En ambdós casos, la política del Govern ha estat la senyalització i dignificació dels espais.

Registre centralitzat de víctimes de violacions de drets humans

La Generalitat de Catalunya, a través del Centre d'Història Contemporània, ha realitzat el projecte del Cost Humà de la Guerra Civil d'identificació de les víctimes del conflicte a partir de fonts històriques vàlides. La investigació,

centrada a Catalunya i en catalans exiliats, revela un balanç de 44.000 registres.

Accés a la informació d'arxius civils i militars

Memorial Democràtic disposa d'un Servei d'Informació i Documentació que consta d'un arxiu (que ha incorporat els 7.456 registres del fons del "Spanish Refugee Aig", a més de diverses col·leccions personals), una biblioteca especialitzada (5.936 llibres i 358 documents audiovisuals) i un arxiu de testimonis (realitzat a partir de 917 entrevistes, amb més de 1.122 hores d'enregistrament).

Declaracions d'il·legimitat de decisions judicials i mesures per al restabliment de la veritat

Malgrat que la competència per declarar il·legítimes les decisions judicials és exclusiva de l'Estat, la Generalitat ha donat suport institucional a entitats i particulars que han sol·licitat l'anul·lació de processos judicials franquistes. El Parlament català va instar el Govern l'any 2012 a emprendre accions per fer possible una declaració de nul·litat de ple dret dels procediments judicials de consells de guerra i altres tribunals militars durant la dictadura franquista.

2. DRET A LA JUSTÍCIA

Procediments judicials sobre violacions greus de drets humans

La Llei d'amnistia de 1978 ha representat un obstacle infranquejable que ha impedit jutjar crims de lesa humanitat comesos durant el franquisme. Davant de les moltes limitacions de la Llei de memòria històrica de 2007, familiars de víctimes del franquisme i associacions per memorialistes han recorregut a la justícia argentina aollint-se al principi de "justícia universal".

Estatus de sentències de tribunals durant la guerra i la dictadura

Memorial Democràtic ha col·laborat en el progrés de la investigació sobre els bombardejos de Barcelona per part de l'aviació italiana durant la Guerra Civil. L'organisme s'ha posat en disposició de qui sol·liciti documents i dades sobre les accions objecte del procés. Memorial Democràtic està avaluant també la millor forma d'impulsar actes conjunts de desgreuge davant de les autoritats italianes, alemanyes i espanyoles.

3. REPARACIONS

La Generalitat manté una política d'indemnitzacions a les persones que van patir privació de llibertat per motius polítics durant el règim franquista des de l'any 2000 i encara en actiu. Paral·lelament, s'han emprès mesures de reparació simbòliques i morals, com ara actes d'homenatge i reconeixement de les víctimes de la guerra i la dictadura franquista, la dignificació de fossars o la

participació a l'acte anual de desgreuge a les víctimes dels camps nazis a Mauthausen.

4. GARANTIES DE NO REPETICIÓ

El Memorial Democràtic ha impulsat durant l'any 2013 el projecte global "Catalunya en transició", que ha suposat la producció d'exposicions, material pedagògic, pàgines webs, així com l'organització de seminaris i col·loquis. Eines al servei d'una aproximació rigorosa al període de la transició amb focus en la implementació de mesures educatives i de comunicació en favor de la creació de consciència pública i la no repetició.